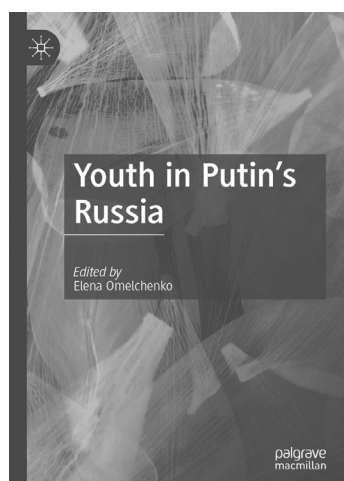

Elena Omelčenko (Ur.)

Youth in Putin's Russia

Palgrave Macmillan, London, 2021., 377 str.

Nova knjiga Centra za studije mladih iz Sankt Petersburga predstavlja studije kojima se pokušava objasniti specifična pozicija mladih u Rusiji s obzirom na globalne trendove. Posebnost ruskih istraživanja o životima mladih ljudi je u kulturološkom, političkom i ekonomskom (ne)razumijevanju njihovih potencijala. Knjiga urednice Elene Omelčenko sastoji se od jedanaest poglavlja u kojima se, s obzirom na njihove razlike, govori o generaciji mladih ljudi koji su rođeni, školovani i odrasli u vrijeme vladavine ruskog predsjednika Vladimira Putina.

Prvo poglavlje Elene Omelčenko pod nazivom *Twenty Five Years of Youth Studies: Global Names – Local Trends* daje presjek studija mladih odijeljenih u dvije vremenske cjeline – kraj 20. stoljeća i prva dva desetljeća 21. stoljeća. Prvi dio poglavlja govori o takozvanom vremenu perestrojke u kojem se opisuju drastične promjene kroz koje prolazi rusko društvo, a odnosi se na društveni poredak te politički i ekonomski sustav. Ovo razdoblje autorica također povezuje s povećanom slobodom koja se očitovala u pojavi i razvoju supkulturnih grupa. Drugo razdoblje odnosi se na početak 21. stoljeća i opisano je kao vrijeme u kojem država pokušava preuzeti kontrolu nad aktivnostima mladih ljudi te kada dolazi do prokremaljskih pokreta koji otvorenost prema Zapadu zamjenjuju prosovjetskim diskursom o Zapadu kao moralnoj prijetnji.

U drugom poglavlju pod nazivom *The Value Profiles and Value Vectors of Russian Youth* autorica Olga Elkina predstavlja nalaze anketnog istraživanja različitih grupa mladih koje djeluju na različitim lokalitetima. Ono što se istraživanjem željelo ispitati jest postoji li povezanost između vrijednosti i grupa u kojima su mladi ljudi aktivni. U istraživanje su bili uključeni mladi ljudi iz šest gradova diljem Rusije i ono što je većini zajedničko jest da dijele pogled na sebe i svoje prijatelje kao na vjernike, neksenofobične patriotske pristalice reda i demokracije koji smatraju da se postojeći politički režim ne bi trebao mijenjati kako bi se osigurala stabilnost i sigurnost. Iz tog razloga patrio-

tizam među mladima u Rusiji gleda se kao jedna od najvažnijih vrijednosti. Ipak, kada se govori o religioznosti mladih, postoje razlike shvaćanja među različitim grupama i u različitim gradovima. Tako se kod grupa mladih koji se bave uličnim vježbanjem, nogometnih navijača kao i onih organizacija koje su aktivnostima bliske uvjerenjima Kremlja češće primjećuju religiozniji stavovi, dok se kod grupa rokeri i ljubitelja anime (strip i animirani film) češće primjećuju agnostički i ateistički stavovi.

Autori Svjatoslav Poliakov i Alina Maiboroda se u poglavlju *Understanding the Gender Dimensions of Youth Cultural Scenes: A Youth Ethnography* bave pitanjem shvaćanja rodni uloga mladih ljudi koji su aktivni na različitim kulturnim scenama kao što su obožavatelji kulture anima, ulični vježbači, potražne grupe studenata (grupe koje se bave traženjem grobova vojnika Velikog domovinskog rata), reperi i predstavnice prosječnih djevojaka koji su zajedno aktivni na kulturnim scenama triju područja u Rusiji. Na primjeru ovih grupa autori su željeli ispitati kako se među sudionicima istraživanja konstruiraju njihovi pogledi na rodne uloge i identitete s obzirom na globalne utjecaje i odnose prema pitanju roda, kao i s obzirom na lokalne heteronormativne diskurse koji su naglašeni konzervativnim pristupom državne ideologije.

Četvrto poglavlje pod nazivom *Citizenship and Social Engagement of Youth in the Putin Era* autorice Nadie Nartove predstavlja pojavu prakse svakodnevnog brižnog građanstva. Ona se očituje u djelovanju mladih ljudi unutar i za dobro zajednice, a koje nastaje kao posljedica i odgovor na manjak političke uključenosti mladih. Poglavlje govori o povezivanju mladih s apolitičnošću ili antipolitičnošću i nespremnost da se prepoznaju drugi načini političkog angažmana osim u slučaju da se radi o poznatim, etabliranim načinima političkog angažmana. Autorica ističe kako su mladi danas kritični prema prepoznatoj ignoranciji formalne politike prema potrebama mladih i zaključuje kako njihova distanciranost od državnih institucija i rada unutar njih onemogućava dugoročno djelovanje i utjecaj na budućnost državnih politika.

U petom poglavlju *Constructing the Meanings of Second World War Search Work in Russia: 'Patriotism' from the Perspective of the Authorities and Search Expeditions Participants* autori Natalia Gončarova i Iskender Jasavejev analiziraju značenja patriotizma predstavljena iz dvije perspektive – formalne političke perspektive i stajališta mladih uključenih u aktivnosti potražnih grupa. Nakon redefiniranja značenja patriotizma za vrijeme trećeg predsjedničkog mandata Vladimira Putina (2012. – 2018.) dolazi do militarizacije pojma pri čemu se patriotizam počinje prezentirati kao spremnost da se obrani vlastita država, za razliku od prethodnog isključivog shvaćanja patriotizma kao ljubavi prema domovini. Iako su aktivnosti potražnih grupa hvaljene od strane političkih institucija, kroz intervju sa sudionicima potražnih grupa može se vidjeti kako se stav ljudi uključenih u aktivnosti uvelike razlikuje od formalnog stava pokreta i političkih institucija. Pripadnici potražnih grupa često su vrlo kritični prema sadašnjem odnosu države prema posmrtnim ostacima poginulih vojnika i iz tog razloga sve jasnije problematiziraju militarizirani patriotizam i rat.

U poglavlju *'Threat', 'Protection', 'Traditional Values' and 'Patriotism': Russian Authorities' Discourse on Youth* Iskender Jasavejev bavi se problematikom odnosa državne politike prema mladima. Od početka 21. stoljeća na mlade se počinje gledati uzimajući u obzir potencijal njihove organizacije i angažmana. Iz tog razloga autor ističe kako se politikama za mlade pokušava mlade ljude kontrolirati i dovesti u vezu s načinom na koji se gleda na domovinu – kao onu koju je potrebno štititi. Iz pozicije državne politike mlade se objektivizira smatrajući ih ranjivima i kao one kojima je potrebna zaštita države, ali također i kao subjekt zaštite te iste države shvaćajući ih u kontekstu redefiniranog patriotizma kao one koji bi trebali stati u obranu zemlje pred vanjskom prijetnjom. Jasavejev zaključuje kako političke elite spominju tradicionalne vrijednosti isključivo kako bi se održala stabilnost i konformizam koji im omogućavaju nepromijenjeni ostanak na vlasti.

Autorice Evgenija Lukjanova i Guzel Sabirova u poglavlju *Youth of Russia and Religion* istražuju kakvo je shvaćanje i odnos mladih ljudi prema religiji, uz napomenu da ponekad uključuje i fundamentalističke stavove. Ističu da su pogledi mladih ljudi često marginalizirani od strane starijih, što se ponekad očituje u raširenoj moralnoj panici o pretjeranoj religioznosti mladih s jedne strane, kao i distanciranosti i izraženom nedostatku religioznosti mladih s druge strane (što se očituje u gubljenju autohtonih nacionalnih moralnih stavova i pretjeranoj bliskosti supkulturnim pokretima koje obilježava konzumerizam ili duhovnost). Istraživanjem se željelo ustvrditi koja je samoodređenost mladih ljudi po pitanju njihova odnosa prema religiji, te autorice Lukjanova i Sabirova ističu kako se mladi ljudi najčešće identificiraju kao religiozne osobe bez stvarnog sudjelovanja u ikakvim religijskim praksama. Najčešći oblik prakticiranja religioznosti koje spominju sudionici istraživanja su religijske svečanosti. To se najčešće odnosi samo na važnije religijske blagdane kao što je pravoslavni Uskrs ili Kurban-bajram, no za njih autorice ističu kako ne predstavljaju toliko strogo pridržavanje vjerskim običajima, koliko poštovanje kulturnih stereotipa. Istraživanje je pokazalo kako je uz dvije kategorije odnosa prema religiji – osobe koja je vjernik i osobe koja nije vjernik, potrebno predstaviti najmanje još jednu kategoriju – osobe koja je neutralna. Ta kategorija neutralne osobe odnosila bi se na one pojedince koji biraju voditi religiozan životni stil, ali također ostavljaju prostor da odluče drugačije u odnosu na religijska učenja.

Osmo poglavlje pod nazivom *Youth of Elista and Ulan-Ude: Ethno-Religious Dimensions of Everyday Life* autora Alene Kravtsove i Dmitrija Omelčenka predstavljaju istraživanje provedeno unutar kulturnih scena mladih ljudi dviju ruskih regija – Republike Burjatije i Republike Kalmikije. Ono što je zajedničko mladim ljudima obiju regija jest odnos poštovanja prema slavljenju vjerskih praznika, pogotovo uzimajući u obzir međugeneracijski prijenos običaja i rituala. Još jedan važan princip koji pridonosi međugeneracijskoj povezanosti stanovnika navedenih regija (i posebice budističkim vjernicima koji ondje žive) jest odnos prema hrani, ali i prisutnost nacionalnih kavana

i restorana. Važan iskaz burjatijske i kalmikijske kulture jest odnos prema jeziku za koji mladi ljudi smatraju da nije dovoljno izražen kao ni institucionalno zastupljen. Iz tog razloga mladi ljudi pokušavaju isticati jezik svojih regija kroz umjetnost, glazbu ili vizualnu umjetnost te spojiti specifičnosti svojih vjerskih, tradicionalnih zaleđa s kulturnim obrascima koje je moguće pratiti u globalnim trendovima mladih.

U devetom poglavlju *Russian Youth in the Labour Market: Work Attitudes, Career Paths and Regional Disparities* autorice Jana Krupets, Anastasia Sablina i Hana Vihovska prikazuju rezultate istraživanja kojim se željelo ispitati kako mladi ljudi shvaćaju odnos i iskustvo s tržištem rada. Ono što su autorice opisale jest česta nesigurnost i neizvjesnost na koju nailaze prilikom traženja posla i ulaska na tržište rada, kao i češće pristajanje na manje plaćene i nedovoljno kvalificirane poslove koje posljedično smanjuju zaštitu i omogućavaju trenutačno otpuštanje. Iako posljednja istraživanja pokazuju da sudjelovanje mladih na tržištu rada karakteriziraju privremena zaposlenja na pola radnog vremena, ugovori na određeno i visoka mobilnost, ovo istraživanje naglašava kako su među mladima u Rusiji takvi uvjeti nepoželjni te kako teže stabilnosti, društvenoj sigurnosti i dugotrajnosti radnog odnosa.

Predzadnje poglavlje Svjatoslava Poliakova *Young Single Mothers in the Labour Market: Barriers and Exclusions* opisuje nezavidan položaj koji na tržištu rada imaju mlade samohrane majke. Uz migrante, pripadnike etničkih manjina i osobe s poteškoćama mlade samohrane majke nalaze se u skupini marginaliziranih, podzastupljenih i diskriminiranih. Sudionice istraživanja naglašavaju kako postojeća prava koja su im formalno zajamčena od države često dolaze u sukob i gube od mogućnosti koje im nudi tržište rada kojim dominiraju obrasci poslovanja neoliberalnoga kapitalizma. Iz tog razloga mlade majke se izostavljaju s poslova u kojima je moguće stvaranje karijere i napredovanje, kao i onih koji im jamče bolje uvjete ugovora i bolje plaće. To ih stavlja u poziciju da preuzimaju loše plaćene poslove s fleksibilnijim radnim vremenom za čije zaposlenje najčešće postoji mala konkurencija. Jedno od mjesta osiguranih od strane države, a koje bi im trebalo pomoći u njihovu traženju boljih poslova i prilika jesu zavodi za zapošljavanje. Njih su sudionice isticale kao mjesta koja im češće nude upravo te poslove koje pokušavaju izbjeći i koji produbljuju raskorak građenja poslovne karijere i majčinstva, što napominju da ih vodi prema daljnjoj društvenoj stigmatizaciji.

Zadnje, jedanaesto poglavlje urednice Elene Omelčenko *Through Living the Crisis Over to New Forms of Solidarities* donosi pregled događaja koji su obilježili živote (posebno) mladih ljudi s obzirom na neke globalne i nacionalne izazove s kojima su se susreli. Autorica analizira četiri konteksta koji su kroz 2020. godinu utjecali na život mladih u Rusiji: pandemiju COVID-19, razvijanje solidarnosti mladih ljudi koja je pritom uslijedila, promjene na ruskoj političkoj sceni i nove prakse i studije o mladima. Tijekom pandemije COVID-19 ono što je primijećeno i u ostatku svijeta očitivalo se u životima mladih ljudi s ograničavanjem kretanja, druženja, komunika-

cije uživo i fizičkim aktivnostima u javnosti. Druga promjena je učestaliji angažman mladih ljudi u volonterskim i *grassroots* akcijama kojima se željelo pomoći starijim i bolesnim stanovnicima s dostavama hrane, organizirati akcije donacija azilima za životinje i pomoći potrebitima. Treći utjecaj na živote mladih odnosi se na promjene na ruskoj političkoj sceni koje su obilježene povećanjem kontrole i regulacija aktivnosti mladih. Iako se ističe kako se primijetilo da je većina ljudi koji su sudjelovali u značajnijim prosvjedima zadnjih godina bili ljudi srednje dobi, Omelčenko napominje kako je bilo zanimljivo primijetiti da se od strane državnih medija u javnosti prezentirala ideja o mladim protestantima. Zaključno, autorica ističe kako se Rusija sve više izolira i militarizira te kako jačanje patriotizma postaje sve prisutnija tema. Na samom kraju ovog poglavlja, ali i knjige, Omelčenko nabraja nove projekte kojima se bavi Centar za studije mladih, a kojima je zajedničko analiziranje života mladih ljudi koji su odrasli u Putinovoj Rusiji. Svi ti projekti opisani su stavljajući prije svega naglasak na utjecaj koji je 2020. godina imala na njih. Opisujući neke od njih (militarizacija patriotske retorike vlade, sve veća zatvorenost u vanjskoj politici, cenzure edukacijskih sadržaja, ograničenja nevladinim organizacijama) autorica zaključuje kako nisu mogle, a da ne utječu na mlade ljude. Omelčenko opisuje odgovor mladih kao dvojak: s jedne strane mlade koji prihvaćaju i podržavaju odluke postojećeg režima bilo da se radi o aktivnoj podršci, bilo o pragmatičnosti, a s druge strane kao one koji se aktivno protive odlukama i politikama režima.

Ova knjiga vrijedan je pregled istraživanja o mladima i zaključaka istraživačkog tima Centra za studije mladih iz Sankt Petersburga koji već niz godina istražuje živote mladih u Rusiji s obzirom na globalne trendove i lokalne specifičnosti. Uzevši u obzir da je knjiga izdana na samom kraju 2021. godine, zbog svih geopolitičkih promjena koje su uslijedile početkom 2022. godine, a koje su značajno utjecale na život (i) mladih ljudi u Rusiji, znanstveni doprinos ove knjige u području sociologije mladih dodatno je dobio na značenju.

Vanja Dergić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska